

УДК 37.014(477.831.86)"1941/1944"

Микола ГАЛІВ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) halivm@yahoo.com

Сергій ОЛЕНИЧ,

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) olenych_s@gmail.com

ЗАСАДИ НІМЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В ОКУПОВАНІЙ СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ 1941–1944 рр.: НА МАТЕРІАЛАХ ДРОГОБИЧЧИНИ¹

У статті на основі документальних матеріалів, які стосуються території Дрогобицької області УРСР, автори роблять спробу проаналізувати засади освітньої політики нацистської окупаційної адміністрації у Східній Галичині впродовж 1941–1944 р. Охарактеризовано систему управління сферою освіти в краї, підходи окупаційних властей до формування структури освіти, мережі навчальних закладів, змісту навчально-виховного процесу.

Ключові слова: освітня політика, округ Галичина, Дрогобицька область УРСР
Літ. 32.

Mykola HALIV,

PhD (Education), Associate Professor of the Department of History of Ukraine
of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) halivm@yahoo.com

Serhiy OLENICH,

PhD (Philosophy), Senior Research Fellow of
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) olenych_s@gmail.com

THE BASICS OF GERMAN EDUCATIONAL POLICY IN THE OCUPIED EAST GALICIA 1941–1944: ON THE MATERIALS OF DROHOBYCH REGION

In the article, based on documentary materials concerning the territory of Drohobych region of the Ukrainian SSR, the authors attempt to analyze the principles of educational policy of the Nazi occupation administration in the Galician district during 1941–1944. The system of management of the field of education in the province, approaches of the occupation authorities to the formation of the educational structure, network educational institutions, content of the educational process are characterized in the article. The centralized nature of formation of education management authorities, which was introduced from Germany, but experienced in Poland between two world wars are shown in the article.

The article describes the factors that determined the specifics of the German educational policy in Eastern Galicia: it was interpreted by the Germans not as an occupied territory, but as a region directly subordinated to the Reich; most of this territory belonged once to the Austro-Hungarian Empire, so, Nazi Germany considered itself its successor; the Ukrainians, who constituted the majority of the population of Eastern Galicia (70%), had deep traditions of national-cultural life. Therefore, the occupants

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Держаного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф77/80 – 2017.

allowed Ukrainians to have not only primary but also secondary schools, and teacher's seminaries. The occupation power was favorable to the Polish population in Galicia, but did not create Polish-language gymnasiums, did not allow the activities of cultural and educational organizations.

Key words: *educational policy, district Galicia, Drohobych region of the Ukrainian SSR.*

Ref. 32.

Николай ГАЛИВ,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры истории Украины Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) halivm@yahoo.com

Сергей ОЛЕНИЧ,

кандидат философских наук, старший научный сотрудник Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франка (Украина, Дрогобыч) olenych_s@gmail.com

ОСНОВЫ НЕМЕЦКОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В ОКУПИРОВАННОЙ ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЧИНЕ 1941–1944 гг.: НА МАТЕРИАЛАХ ДРОГОБЫЧЧИНЫ

В статье на основе документальных материалов, касающихся территории Дрогобычской области УССР, авторы делают попытку проанализировать принципы образовательной политики нацистской оккупационной администрации в Восточной Галичине в течение 1941–1944 гг. Охарактеризовано систему управления сферой образования в крае, подходы оккупационных властей к формированию структуры образования, сети учебных заведений, содержания учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: *образовательная политика, дистрикт Галичина, Дрогобычская область УССР*

Лит. 32.

Постановка проблеми. Державна політика в освітній сфері займає вагоме місце у системі політично-адміністративної, культурної, економічної діяльності держави. Завдяки освіті вона має можливість впливати на формування світогляду, цінностей, інтелектуального та творчого потенціалу суспільства, а відтак визначати сучасність і майбутнє. Освітня політика держави тісно пов'язана з її ідеологію, тактичними і стратегічними цілями, тож з'ясування особливостей, характерних проявів державних заходів в освітній сфері дає змогу виявити не лише зовнішньодекларативні, але й латентні, імпліцитні завдання певного політичного організму щодо населення. Прикладом цього є поліетнічне населення Східної Галичини, щодо якого нацистська Німеччина здійснювала специфічну освітню політику, намагаючись поєднати власні стратегічні завдання й інтереси окремих національних громад, зокрема українців та поляків.

Аналіз досліджень. Впродовж минулих трьох десятиліть побачила світ низка цікавих праць, що стосуються стану освіти окремих регіонів України періоду німецької окупації 1941–1944 рр. Серед них слід назвати роботи Н. Антонюк [3], М. Бистрої та П. Доброва [4], М. Галіва [5], В. Гінди [6], К. Курилишина [12], О. Луцького [13], В. Офіцинського [17], Г. Стефанюк [21–23] та ін. Значну увагу окресленій проблематиці присвячують польські вчені, зокрема В. Бонусяк [26], Г. Грицюк [26], Й. Красуський [28], Є. Крул [29], П. Маєвський [30], П. Матусяк [31], Й. Свєбода [32], чеська дослід-

ниця Б. Єржабкова [27]. У їхніх працях у загальних рисах окреслювалися засади освітньої політики нацистів на окупованих землях.

Мета статті – на основі матеріалів, які стосуються терен Дрогобицької області, проаналізувати засади освітньої політики нацистської окупаційної адміністрації у Східній Галичині впродовж 1941–1944 р.

Виклад основного матеріалу. 22 червня 1941 р. розпочалася німецько-радянська війна, і менш ніж через місяць територія Дрогобицької області була повністю окупована. Деякий час тривала адміністративна невизначеність, під час якої влада в регіоні належала, з одного боку, військово-польовим комендурам вермахту, з іншого – Дрогобицькому обласному проводу ОУН-Р на чолі з Андрієм Шукаткою-«Шрамом», повітовим провадом та створеним українською громадськістю у перші дні війни Українським національним радам. Однак таке двовладдя тривало недовго: 1 серпня 1941 р. Східну Галичину на правах окремого дистрикту було приєднано до Краківської Генеральної губернії (далі – ГГ) під керівництвом Ганса Франка.

Як відомо, адміністративний поділ дистрикту Галичина початково включав повіти (крейси) та округи (бецірки). Терени колишньої Дрогобицької області ввійшли до складу Дрогобицького (округа Дрогобич), Самбірського (округи Самбір і Турка), Стрийського (округи Жидачів, Стрий, Ходорів) повітів. Колишні радянські Судовишлянський, Рудківський та Мостиський райони були включені до Судовишлянського повітового комісаріату. Добромільський, Хирівський та Перемишльський райони передано до складу Перемишльської округи Краківського дистрикту [1; 2; 10; 11; 18, 80]. Унаслідок змін у територіально-адміністративному поділі від 26 березня 1942 р. до дистрикту Галичина, крім м. Львова, входило 13 (згодом 11) окружних староств (крейсгауптманшафт), зокрема Дрогобич (колишній довоєнний Дрогобицький повіт), Самбір (колишні Самбірський і Турківський повіти), Стрий (колишні Стрийський, Жидачівський, південна частина Бібрського та Долинського повітів). Судовишлянський повітовий комісаріат увійшов до складу округи Львів-повіт (Lemberg-Land). До Стрийського кресйгауптманшафту із колишнього Бібрського повіту увійши міська гміна Ходорів та сільські гміни Бортники, Ходорів Піддністрияни, Нові Стріліська, з колишнього Долинського повіту – міська гміна Болахів і сільські гміни Поляниця та Болахів [16]. Від 1 липня 1943 р., відповідно до декрету державного секретаря Правління ГГ, в дистрикті Галичина запроваджувалися міські та повітові комісаріати: для округи Дрогобич – Борислав, для округи Львів-повіт – зокрема, комісаріат Судова Вишня; для округи Самбір – Турка; для округи Стрий – Ходорів, Сколе [17]. У другій половині 1943 р. продовжувалися адміністративно-територіальні зміни, зокрема ліквідовано Самбірську округу, а повітові комісаріати Самбір і Турка приєднано до Дрогобицької округи. Округа Стрий від того часу складалася з повітових комісаріатів Стрий, Ходорів, Сколе, Долина [24].

Керівництво округами (окружними староствами) здійснювали начальники-гауптмани (старости), які перебували на чолі окружних урядів. При окружних староствах діяла дуже обмежена самоуправа під назвою Союз громад (гмін-волостей). Повіти і міста управлялися комісаріатами – сільськими і міськими – на чолі з відповідними комісарами. На місцевому рівні відновлено адміністративний поділ із польських часів – на волості та громади. Міські громади керувалися управами міст на чолі з бургомістрами (повністю підконтрольними міським комісарам), а сільські – сільськими управами-урядами на чолі з солтисами.

Освітньою сферою в Галичині керував відділ науки і навчання уряду дистрикту (керівник – Антон Гасселіх), який підпорядковувався головному відділу науки і нав-

чання уряду генерал-губернатора в Кракові (керівник – Адольф Вацке (до 26.10.1942 р.), згодом – Людвіг Ейхгольц). Відділ у Львові поділявся на підвідділи для народних, вищих і середніх загальноосвітніх професійних шкіл. Підвідділами керували референти-німці, котрим виділено як співробітників українських та польських інспекторів. Заступником керівника відділу науки і навчання уряду дистрикту і водночас референтом вищих шкіл і польського народного шкільництва був Філіп Курц, референтом українського народного шкільництва – Вільгельм Меслін, референтом німецького народного шкільництва – Альфред Граше, референтом професійних і фахових шкіл – Едвард Ліберда. Відділ науки та навчання дистрикту Галичина в царині навчання та виховання зберіг за собою лише керівні та контрольні функції. Зокрема, він затверджував програми навчання, визначав завдання та персональний склад шкільних інспекторів, розподіляв виділені урядом ГГ кошти на освіту. Будучи не зацікавленим у стимулюванні підвищення інтелектуального рівня місцевої людності, зауважує Г. Стефанюк, згаданий відділ не сприяв нормальному розвитку в Галичині закладів освіти для ненімецького населення. Протягом німецької окупації вони функціонували здебільшого завдяки ініціативі компетентних службовців освітньої системи на місцях [22, 23–24].

На рівні округи управління здійснював шкільний інспекторат (шульамт) на чолі з краєвим шкільним радником (крейшшульрат), що виконував свої функції від імені старости. Радникові підпорядковувалися два шкільні інспектори – для українських і польських шкіл. Цікаво, що серед 144 працівників відділу науки і навчання уряду дистрикту Галичина переважали поляки, яких налічувалося 89 осіб (німців – 31, українців – 24). Натомість в окружних шульамтах галицького дистрикту на 1941/42 навч. рік більшість становили українці – 53 особи (німці – 17, поляки – 45) [29, 115, 118].

У Дрогобицькій округі посаду шкільного радника займав спочатку д-р Штроф (Строфф), з 1942 р. – д-р Білау (Bilau), а шкільними інспекторами працювали (станом на 28 листопада 1941 р.) Теодор Жагалак і Альфред Брила [8, 23; 29, 117]. На середину 1942 р. посада очільника Стрийського шульамту була вакантною, але вже у березні 1943 р. у львівській пресі згадується окружний шкільний радник Райнгарт. Шкільництвом Самбірщини керував учитель-фольксдойч Кейпер, а староства Львів-повіт (у т. ч. й колишнього Судовишнянського району) – також фольксдойч Фукс [19; 29, 118]. Шкільним радником Перемишльської округи з листопада 1941 р. став Францішек Прейс (Ф. Петрушка), а інспекторами працювали українці Степан Бобеляк та Олексій Гілевич [32, 185].

Політика окупаційної влади щодо культурно-освітньої сфери ГГ спрямовувалася на обмеження відповідних запитів і прагнень, як українців, так і поляків, не кажучи вже про євреїв. Однак у цьому державно-адміністративному утворенні були відносно сприятливі умови, ніж в інших німецьких окупаційних адміністративно-територіальних утвореннях. Як слушно зазначають історики, з огляду на географічне положення ГГ трактувалася німцями не як окупована територія, а як регіон, безпосередньо підпорядкований рейху, а в майбутньому його складова частина. Саме це вже визначало її своєрідний статус і відповідно дещо відмінне ставлення німецької влади до проблем краю. Крім того, певний вплив на політику німців мав той факт, що більша частина ГГ належала колись до Австро-Угорської імперії, головним спадкоємцем якої вважала себе нацистська Німеччина [3, 21].

Зважаючи на це, а також помірковану політичну тактику генерал-губернатора Г. Франка, німецька адміністрація намагалася забезпечити спокій і стабільність у керованій ним новітній колонії. Такої ж лінії дотримувався і губернатор Галичини Отто

Вехтер. Варто зауважити, що в Галичині були об'єктивно кращі передумови для діяльності українських організацій. Тут, на відміну від західних окраїн ГГ, українці становили переважну більшість – 70 % населення (приблизно 5 млн. осіб). Згідно із статистичними даними, на 15 вересня 1942 р. в дистрикті Галичина мешкало 4528323 особи, з них 3247353 українця (71,7 %). Наведемо цифри, що стосуються трьох округ (Дрогобицької, Стрийської та Самбірської), які складали основну частину колишньої Дрогобицької області УРСР: 1) окружне староство Дрогобич: рейхснімці – 1001, фольксдойчі – 2435, українці – 129528, поляки – 38697, жида 12475, інші національності – 65, разом – 184201; 2) окружне староство Самбір: рейхснімці – 350, фольксдойчі – 854, українці – 128802, поляки – 36549, жида – 10455, інші національності – 331, разом – 177341; 3) окружне староство Стрий: рейхснімці – 1241, фольксдойчі – 1489, українці – 228961, поляки – 34229, жида – 26399, інші національності – 153, разом – 292472 [15]. Всього на три округи рейхснімців – 2592, фольксдойчів – 4778, українців – 487291, поляків – 109475, жидів – 49329, інших – 549, разом – 644014. На жаль, наразі невідомо залишається кількість мешканців Судовишнянського повіту окружного староства Львів-повіт, Перемишльської округи разом з Добромиським повітом та низки інших окраїн колишньої Дрогобицької області УРСР.

Національне й громадське життя мало в Галичині глибші і міцніші традиції. Тож окупаційна влада змушена була рахуватися з цим фактом і надала українцям можливість займати нижчі шаблі адміністрації краю, займатися кооперацією, утворити свої гімназії та видавництво, культурно-освітню молодіжну організацію. Народні (початкові) і фахові школи, як українсько-, так і польськомовні, були державними [3, 27]. При цьому німецькі власті все ж перебували на позиціях колоніалізму й прагнули урізати освітній рівень підкореного населення. У цьому контексті цілком закономірно була поява розпорядження відділу науки та навчання уряду дистрикту Галичина: «...забороняється приймати у 1942–1943 шкільному році до народних шкіл тих дітей, які закінчили 14-й рік життя. 90 % учнів 5-х і 6-х класів мусять кинути науку, не покінчивши школи» [7, 9; 22, 21]. Не вельми піклувалися окупанти й про фізичне здоров'я місцевих школярів. Наприклад, щеплення від тифу та інших хвороб проводили лише серед учнів німецькомовних шкіл [9, 4].

Як відзначає Н. Антонюк, за умов панування тоталітарних режимів, що заперечували саме існування українського народу, щоб вижити, уникнути духовної деградації або цілковитого фізичного знищення, особливого значення набуло збереження і зміцнення національних сил шляхом плекання культури, освіти, духовного потенціалу народу, відстоювання його самобутності [3, 20]. Цю функцію взяв на себе Український центральний комітет у Кракові. Після приєднання Галичини до ГГ українці організували у Львові Український крайовий комітет (голова – Кость Паньківський), що мав такі ж завдання, як і УЦК. Відділи УКК створили 16 окружних і 31 повітовий комітет, 46 районних делегатур та 9 делегатур на передмістях Львова. Їм було підпорядковано всі громадські, культурно-освітні та інші організації. У березні 1942 р. УКК було ліквідовано. Його функції перебрав УЦК. Натомість у Львові почав працювати діловий осередок УЦК, очолюваний К. Паньківським, який став водночас і заступником провідника УЦК. І хоча формально центральні установи УЦК залишалися у Кракові, Львів став фактично центром його діяльності. Сюди перенесено відділи культурної праці і молоді [3, 26].

Під контролем УЦК перебувало дошкілля і позашкілля. Він також мав великий вплив і на шкільний процес, хоча школи були державними. Відділ науки і народної освіти Правління ГГ видав розпорядження щодо організації шкіл, згідно з яким визначалось, що у місцевостях, де налічувалося 40 українських дітей, створюватиметься

державна україномовна школа. Там, де було 20 українських дітей, а решту склали польські діти-поляки, навчання української мови тривало три години на тиждень. І навпаки, якщо в школі було 20 польських дітей, там уводилися три години на тиждень польської мови. У школах, де число українських дітей не сягало 40, але було не менше 20, німецька адміністрація дозволяла відкривати приватні школи, які б утримувалися на кошти української громади [3, 29 – 30]. Водночас, за директивою генерал-губернатора від 19 грудня 1939 р., для відкриття німецької школи в ГГ досить було наявності восьми німецьких дітей [22, 24].

В окупованих країнах німецька влада дозволяла відкривати лише народні і професійні школи. Шкільною політикою не передбачались середні загальноосвітні й вищі школи, з навчального процесу усувалися будь-які патріотичні мотиви. З метою заощадження коштів, установлювалася низька заробітна плата вчителів, що відлякувало людей від педагогічної праці. Однак для українців ГГ німецька адміністрація зробила деякі винятки: дозволила відкрити декілька гімназій, не створила великих перешкод для національного виховання в українських школах [3, 30]. До польського населення в Галичині окупаційна влада була прихильною, однак не створювала польськомовних гімназій, не дозволяла діяльності культурно-освітніх організацій.

По суті, на підкорених теренах гітлерівці намагалися запровадити копію « нової » німецької школи. Її основні засади, зокрема, було висвітлено у газетній статті « Реформа німецького вселюдського шкільництва » (« Краківські вісті », 16.01.1943 р.): « Вся праця в школі відбувається у світлі обов'язуючого державного світогляду. Як ціль праці має ставити собі школа: державницьку збройну спільноту з готовністю жертвувати себе для вождя і батьківщини. Виховання має бути продержавне, воно має зміцнювати фізичну тугість громадян, має їх об'єднувати, вирощувати дисципліну, піддержувати і поглиблювати вірність та вказувати на вимоги життя: потребу посвятити, жертви для спільного добра » [20].

Відділ науки і навчання дистрикту Галичина спирався на загальноприйняті в Третьюму Рейху та ГГ політичні принципи в освітній сфері, відповідно до яких німецька школа є частиною націонал-соціалістичного виховного ладу. Він відкидав ідею так званої « загальної освіти », а визначав шлях, що « виходить від тіла, охоплює душу та веде до суспільного життя » [21, 813]. Однак саме ця школа, як підкреслює Г. Стефанюк, повинна була формувати не патріотів – українців і поляків, а покірних рабів нацистського режиму, кваліфіковану дешеву робочу силу, яку окупаційна влада вербувала на роботу до Німеччини. Слід відзначити, що німецькі власті ставили різні завдання перед міськими та сільськими школами. Про це свідчить розпорядження губернатора галицького дистрикту О. Вехтера від 1 жовтня 1942 р., в якому говорилося, що сільській школі не слід брати для себе за зразок міську школу, яка має цілком іншу мету. « Сільська школа має справу виключно з селянськими дітьми, які бажають і повинні бути селянами і селянками » [21, 814].

Висновки. Отже, на окупованих землях нацисти протягом двох-трьох місяців розбудували адміністративний апарат, зокрема й для управління освітою. У кожній окрузі діяв « шкільний уряд » (шульамт) на чолі зі шкільним радником (крейшшульрат), який підпорядковувався і окружному старості, і відділу науки та навчання уряду певного дистрикту. Освітня політика німців була спрямована на створення незначної мережі шкіл для місцевого українського та польського населення, завдання яких обмежувалося наданням елементарних та фахових (середнього рівня) знань задля формування підконтрольних владі працівників-рабів. Нова освітня система формувалася в умовах тотального терору, характеризуючи який наведемо слова митрополита А. Шептицького із його листа до папи Пія XII (29.08.1942 р.): « Сьогодні вся країна погоджується, що німецький режим є, можливо,

до більшої міри, ніж більшовицький режим, злим, майже диявольським... Ця система брехні, обману, несправедливості, грабунків, карикатури всіх ідей та порядку. Ця система надмірного егоїзму до абсурдного, зовсім божевільного національного шовінізму, ненависті всього, що є чесним і гарним... Куди ця система заведе нещасливу німецьку націю? Хіба тільки до такої дегенерації, якої історія людства ще не бачила. Вже не менше як рік немає дня, в якому не були сповнені страшні злочини, вбивства, крадіжки, конфіскації, хабарництво. Жиди є першими жертвами... Звичайно, що маси християн також стали жертвами несправедливих вбивств... Режим кріпацтва застосовано до сільського населення, а також ув'язнення майже всієї молоді і вивезення на працю до Німеччини по заводах сільського господарства. Від селян забирається майже все... Це просто немов банда розлучених, або скажених вовків накинулася на цей бідний народ» [14, 516 – 517].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративний поділ Дистрикту Галичина // Стрийські вісті. – 1941. – № 37. – 7 грудня. – С. 4.
2. Адміністраційний поділ Галицької області // Вільне слово. – 1941. – № 35–36. – 27 вересня. – С. 2.
3. Антонюк Н. В. Українське культурне життя в Генеральній Губернії (1939–1944 роки) / Н.В. Антонюк. – Львів, Б. в., 1997. – 232 с.
4. Бистра М. О. Система освіти в Донбасі у роки Великої Вітчизняної війни / П. В. Добров, М. О. Бистра. – Донецьк : Норд-Пресс, 2006. – 273 с.
5. Галів М. Між серпомолотом і свастикою : освіта на Дрогобиччині у 1939–1944 рр. / М. Галів. – Дрогобич : ПП «Коло», 2010 – 337 с.
6. Гінда В. В. Освіта в роки німецької окупації у генеральному окрузі «Житомир» 1941–1944 рр. : Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Черкаський національний ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – 20 с.
7. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛЮ). – Ф. Р-8. – Оп. 1. – Спр. 1255.
8. ДАЛЮ. – Ф. Р-1926. – Оп. 1. – Спр. 3.
9. ДАЛЮ. – Ф. Р-1964. – Оп. 1. – Спр. 10.
10. Декрет про зміну границь між Областями Кракав та Галичина (з дня 7 серпня 1941) // Денник Розпорядків для Генерального Губернаторства. – 1941. – Ч. 32. – 30 листопада. – С. 91.
11. Декрет про зміну границь Повітових Староств та Союзів Волостей в Області Кракав (з дня 3 листопада 1941) // Денник Розпорядків для Генерального Губернаторства. – 1941. – Ч. 32. – 30 листопада. – С. 92–93.
12. Курилишин К. Українське життя в умовах німецької окупації (1939–1944 рр.) : за матеріалами україномовної легальної преси : [монографія] / К. Курилишин. – Львів, 2010. – 328 с.
13. Луцький О. Українське культурне життя Галичини під час німецької окупації 1941–1944 рр. / О. Луцький // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність : 36. наук. праць. – Львів, 1997. – Вип. 3–4. – С. 194 – 225.
14. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність : Документи і Матеріали 1899–1944. – Т. 2, Кн. 2 : Церква і суспільне питання. Листування. – Львів : Місіонер, 1999. – 571 с.
15. Населення області Галичина по староствам // Львівські вісті. – 1942. – Ч. 263(387). – 18 листопада. – С. 4.
16. Новий адміністративний склад Дистрикту Галичина // Львівські вісті. – 1942. – Ч. 88(212). – 24 квітня. – С. 3.
17. Офіцинський В. Дистрикт Галичина (1941–1944). Історико-політичний нарис / В. Офіцинський. – [Ел. ресурс]. – Режим доступу : // <http://exlibris.org.ua/distrikt/index.html>
18. Паньківський К. Роки німецької окупації / К. Паньківський. – Нью-Йорк – Торонто : Життя і мислі, 1965. – 480 с.
19. Попис студентів державної музичної школи в Стрию // Голос Підкарпаття. – 1943. – Ч. 14. – 4 квітня. – С. 6.

20. Реформа німецького вселюдського шкільництва // *Краківські вісті*. – 1943. – Ч. 8 (746). – 16 січня. – С. 4.
21. Стефанюк Г. Соціальна парадигма українського шкільництва в Галичині у роки німецької окупації (1941–1944 рр.) / Г. Стефанюк // *Архіви окупації. 1941–1944*. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 811–817.
22. Стефанюк Г. Українська школа в політичних планах німецької окупаційної адміністрації в 1941–1944 рр. / Г. Стефанюк // *Людина і політика*. – 2002. – № 2. – С. 23–24.
23. Стефанюк Г. В. Шкільництво в Західній Україні під час німецької окупації (1941–1944 рр.): дис... канд. іст. наук : 07.00.01 / Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 215 с.
24. Теперішній адміністративний поділ області Галичина // *Голос Підкарпаття*. – 1944. – Ч. 7. – 13 лютого. – С. 2.
25. Bonusiak W. Małopolska Wschodnia pod rządami Trzeciej Rzeszy / W. Bonusiak. – Rzeszów, 1990. – 264 s.
26. Hryciuk G. Polacy w Małopolsce Wshodniej wobec okupacji niemieckiej. Przyczynek do prób wprowadzenia «elastycznego kursu» w Dystrykcie Galicji w latach 1943–1944 / G. Hryciuk // *Acta Universitatis Wratislaviensis: Historia, CXVI : Polska – Kresy – Polacy. Studia Historyczne*. Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994. – S. 307–316.
27. Jerabek B. Das schulwesen und die schulpolitik im Reichskommissariat Ukraine 1941–1944. Im Lichte deutscher Dokumente / B. Jerabek. – München : Ukrainische Freie Universität, 1991. – 240 s.
28. Krasuski J. Tajne szkolnictwo polskie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939–1945. – Wydanie drugie, rozszerzone / J. Krasuski. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1977. – 411 s.
29. Król E. C. Polityka hitlerowska wobec szkolnictwa polskiego na terenie Generalnej gubernii (1939–1945) / E. C. Król. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1979. – 243 s.
30. Majewski P. Wojna i kultura: instytucje kultury polskiej w okupacyjnych realiach Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945 / P. Majewski. – Warszawa : Trio, 2005. – 431 s.
31. Matusak P. Edukacja i kultura Polski Podziemnej 1939–1945 / P. Matusak. – Siedlce, 1997. – 562 s.
32. Świeboda J. Zarys historii tajnej oświaty w latach okupacji hitlerowskiej w powiecie przemyskim / J. Świeboda // *Rocznik komisji nauk pedagogicznych PAN*. – 1976. – T. XIX : Materiały do dziejów oświaty w okresie okupacji hitlerowskiej (1939–1945) na terenie podziemnego okręgu szkolnego krakowskiego. – Cz. X. – S. 183–193.

REFERENCES

1. Administratyvnyi podil Dystryktu Halychyna // *Stryjski visti*. – 1941. – № 37. – 7 hrudnia. – S. 4.
2. Administratsiinyi podil Halytskoi oblasti // *Vilne slovo*. – 1941. – № 35–36. – 27 veresnia. – S. 2.
3. Antoniuk N. V. Ukrainiske kulturne zhyttia v Heneralnii Hubernii (1939–1944 roky) / N. V. Antoniuk. – Lviv, B. v., 1997. – 232 s.
4. Bystra M. O. Systema osvity v Donbasi u roky Velykoi Vitchyznianoï viiny / P. V. Dobrov, M. O. Bystra. – Donetsk : Nord-Press, 2006. – 273 s.
5. Haliv M. Mizh serpomolotom i svastykoiu : osvita na Drohobychchyni u 1939–1944 rr. / M. Haliv. – Drohobych : PP «Kolo», 2010. – 337 s.
6. Hinda V. V. Osvita v roky nimetskoï okupatsii u heneralnomu okruzi «Zhytomyr» 1941–1944 rr. : Avtoref. dys... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Cherkaskyi natsionalnyi un-t im. B. Khmelnytskoho. – Cherkasy, 2007. – 20 s.
7. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (dali – DALO). – F. R-8. – Op. 1. – Spr. 1255.
8. DALO. – F. R-1926. – Op. 1. – Spr. 3.
9. DALO. – F. R-1964. – Op. 1. – Spr. 10.
10. Dekret pro zminu hranys mizh Oblastiami Krakav ta Halychyna (z dnia 7 sierpnia 1941) // *Dennyk Rozporiadkiv dlia Heneralnogo Hubernatorstva*. – 1941. – Ch. 32. – 30 lystopada. – S. 91.
11. Dekret pro zminu hranys Povitovykh Starostv ta Soiuziv Volostei v Oblasti Krakav (z dnia 3 lystopada 1941) // *Dennyk Rozporiadkiv dlia Heneralnogo Hubernatorstva*. – 1941. – Ch. 32. – 30 lystopada. – S. 92–93.

12. Kurylyshyn K. Ukrainiske zhyttia v umovakh nimetskoj okupatsii (1939–1944 rr.) : za materialamy ukrainomovnoi lehalnoi presy : [monohrafiia] / K. Kurylyshyn. – Lviv, 2010. – 328 s.
13. Lutskyi O. Ukrainiske kulturne zhyttia Halychyny pid chas nimetskoj okupatsii 1941–1944 rr. / O. Lutskyi // Ukraina : kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist : Zb. nauk. prats. – Lviv, 1997. – Vyp. 3–4. – S. 194–225.
14. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i Diialnist : Dokumenty i Materialy 1899–1944. – T. 2, Kn. 2 : Tserkva i suspilne pytannia. Lystuvannia. – Lviv : Misioner, 1999. – 571 s.
15. Naselennia oblasti Halychyna po starostvam // Lvivski visti. – 1942. – Ch. 263(387). – 18 lystopada. – S. 4.
16. Novyi administratyvnyi sklad Dystryktu Halychyna // Lvivski visti. – 1942. – Ch. 88(212). – 24 kvitnia. – S. 3.
17. Ofitsynskyi V. Dystrykt Halychyna (1941–1944). Istoryko-politychnyi narys / V. Ofitsynskyi. – [El. resurs]. – Rezhym dostupu : // <http://exlibris.org.ua/distrikt/index.html>
18. Pankivskyi K. Roky nimetskoj okupatsii / K. Pankivskyi. – Niu-York – Toronto : Zhyttia i mysl, 1965. – 480 .
19. Popys studentiv derzhavnoi muzychnoi shkoly v Stryiu // Holos Pidkarpattia. – 1943. – Ch. 14. – 4 kvitnia. – S. 6.
20. Reforma nimetskoho vseliudskoho shkilnytstva // Krakivski visti. – 1943. – Ch. 8 (746). – 16 sichnia. – S. 4.
21. Stefaniuk H. Sotsialna paradyhma ukrainskoho shkilnytstva v Halychyni u roky nimetskoj okupatsii (1941–1944 rr.) / H. Stefaniuk // Arkhivy okupatsii. 1941–1944. – K. : Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2006. – S. 811–817.
22. Stefaniuk H. Ukrainska shkola v politychnykh planakh nimetskoj okupatsiinoi administratsii v 1941 – 1944 rr. / H. Stefaniuk // Liudyna i polityka. – 2002. – № 2. – S. 23–24.
23. Stefaniuk H. V. Shkilnytstvo v Zakhidnii Ukraini pid chas nimetskoj okupatsii (1941–1944 rr.): dys... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Prykarpatskyi natsionalnyi un-t im. Vasylia Stefanyka – Ivano-Frankivsk, 2004. – 215 s.
24. Teperishnii administratyvnyi podil oblasti Halychyna // Holos Pidkarpattia. – 1944. – Ch. 7. – 13 liutoho. – S. 2.
25. Bonusiak W. Malopolska Wschodnia pod rządami Trzeciej Rzeszy / W. Bonusiak. – Rzeszów, 1990. – 264 s.
26. Hryciuk G. Polacy w Malopolsce Wshodniej wobec okupacji niemieckiej. Przyczynek do prób wprowadzenia «elastycznego kursu» w Dystrykcie Galicji w latach 1943–1944 / G. Hryciuk // Acta Universitatis Wratislaviensis: Historia, CXVI : Polska – Kresy – Polacy. Studia Historyczne. Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994. – S. 307 – 316.
27. Jerabek B. Das schulwesen und die schulpolitik im Reichskommissariat Ukraine 1941–1944. Im Lichte deutscher Dokumente / B. Jerabek. – München : Ukrainische Freie Universität, 1991. – 240 s.
28. Krasuski J. Tajne szkolnictwo polskie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939–1945. – Wydanie drugie, rozszerzone / J. Krasuski. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1977. – 411 s.
29. Król E. C. Polityka hitlerowska wobec szkolnictwa polskiego na terenie Generalnej guberni (1939–1945) / E. C. Król. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1979. – 243 s.
30. Majewski P. Wojna i kultura: instytucje kultury polskiej w okupacyjnych realiach Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945 / P. Majewski . – Warszawa : Trio, 2005. – 431 s.
31. Matusak P. Edukacja i kultura Polski Podziemnej 1939–1945 / P. Matusak. – Siedlce, 1997. – 562 s.
32. Świeboda J. Zarys historii tajnej oświaty w latach okupacji hitlerowskiej w powiecie przemyskim / J. Świeboda // Rocznik komisji nauk pedagogicznych PAN. – 1976. – T. XIX : Materiały do dziejów oświaty w okresie okupacji hitlerowskiej (1939–1945) na terenie podziemnego okręgu szkolnego krakowskiego. – Cz. X. – S. 183–193.

Статтю подано до редакції 15.10.2017 р.